

Přesun KONR do Karlových Varů

6. února 1945 dostalo okupované území Československa nové hosty. Jak se fronta přibližovala, přestal být Berlín bezpečným místem a KONR přesunoval své složky z Dahlemu u Berlína do Karlových Varů. Tou dobou už KONR nesmírně vzrostl. Z původních sedmi členů v době počátku činnosti štábu v Dahlemu se rozšířil štáb gen. Vlasova a vláda na 700 členů a stále jich přibývalo. Se všemi odděleními, jež byla vlastně rámcová ministerstva, se silnou propagační skupinou, s pomocnými složkami a s rodinnými příslušníky dosáhl takového počtu, že Karlovy Vary nestačily umístit všechny úřady a ubytovat personál. Někteří museli odejít do Mariánských Lázní, do Jáchymova a do jiných obcí nablízku. Karlovy Vary byly tehdy lazaretním městem a místa nebylo nazbyt. Gauleiter Konrád Henlein samozřejmě co nejostřeji protestoval proti přítomnosti Rusů na svém území a 9. března dal gen. Vlasovovi lhůtu 48 hodin, aby Karlovy Vary a ostatní města opustil. Týž den se Vlasov telegraficky odvolal k Himmlerovi a telegram podepsal také dr. E. Kroeger, vedoucí Ruského řídicího úřadu SS v Karlových Varech (SS-Hauptamt Russ. Leitstelle Karlsbad).(1) Telegram má rukopisné poznámky se jmény osob, jež měly záležitost vyřídit. Mezi nimi je také jméno Frank. Přestože Henlein vyhrožoval dokonce násilím, jeho snahy na rozhodnutí SS-hauptamtu neplatily a Rusové v Karlových Varech a v okolí zůstali. Henleinova akce nebyla možná ani tak výrazem nepřátelství vůči Rusům jako spíš projevem starých rozporů mezi SS a stranou. Umístění KONR v Karlových Varech nepřijalo přátelsky ani místní německé obyvatelstvo. Přítomnost bojového štábu ve městě, kde byli pouze rekonvalescenti a lazarety, vzbuzovala totiž obavy, že město neujde leteckému bombardování. Naštěstí k tomu nedošlo. Stejně nepřátelský poměr měli však k Rusům i Češi. S blížícím se koncem války se začali stále víc distancovat od Němců

a stejně odmítavě se chovali k Rusům, které považovali prostě za německé spojence.(2)

Štáb gen. Vlasova, kanceláře KONR a národní sověty, t. j. nacionální skupiny, které spolupracovaly s KONR, byly umístěny v hotelu Richmond Park. Ten se stal od té doby do 1. května svědkem mnoha jednání, snažících se sjednotit všechny politické a vojenské organizace národních skupin do společného útvaru. Úspěch byl nepatrný. Jednání s kozáky se protahovalo až do 29. března, kdy se na kozáckém kongresu ve Verovitici v Jugoslávii vojsko rozhodlo přejít do KONR proti vůli svého stařešiny, gen. P. N. Krasnova. Bezúspěšně proběhlo i jednání s ukrajinskými separatisty. Představa svobodné Ukrajiny byla silnější než racionální důvody pro spojenectví. Kavkazské národy, hlavně Gruzíni, měly mezi sebou málo separatistů a jejich přechod pod velení gen. Vlasova byl jen otázkou času. Toho ovšem už mnoho nezbývalo. Řešením národností otázky a dalšími problémy se zabýval Sovět národností při KONR na jediném zasedání 20. února, ale to mělo charakter formální a nerozhodlo nic. A konec války se kvapem blížil.

Karlovy Vary si za své sídlo nezvolila KONR. Její vojenské jednotky se formovaly v prostoru Ulm a německé úřady si zřejmě nepřály geograficky spojit politickou organizaci s armádou. Volba nebyla vhodná ani proto, že Karlovy Vary měly tehdy velmi špatné spojení s Německem, a zejména s Ulmem, u něhož se soustřeďovala armáda. KONR se tak vlastně ocitl v izolaci od ostatního světa. Jedinou výhodou bylo, že jako lazaretní město byly Karlovy Vary ušetřeny spojeneckých náletů. Toho samozřejmě využili příslušníci SS, kteří měli nějaké spojení s novým spojencem, a odstěhovali se i s rodinami z ohroženého Berlína do Karlových Varů, kde strávili v poměrném komfortu a klidu zbytek války.

Pro KONR byla však tato izolace dobou nečinnosti a zoufalství, které trvalo dva a půl měsíce. Situaci zhoršovalo ještě to, že podle rozhodnutí německých úřadů musel komunikační radiový oddíl zůstat v Berlíně a byl tak úplně odříznut jak od KONR, tak i od obou divizí.

Kdo vlastně vydal rozkaz k přesunu do Karlových Varů, se mi

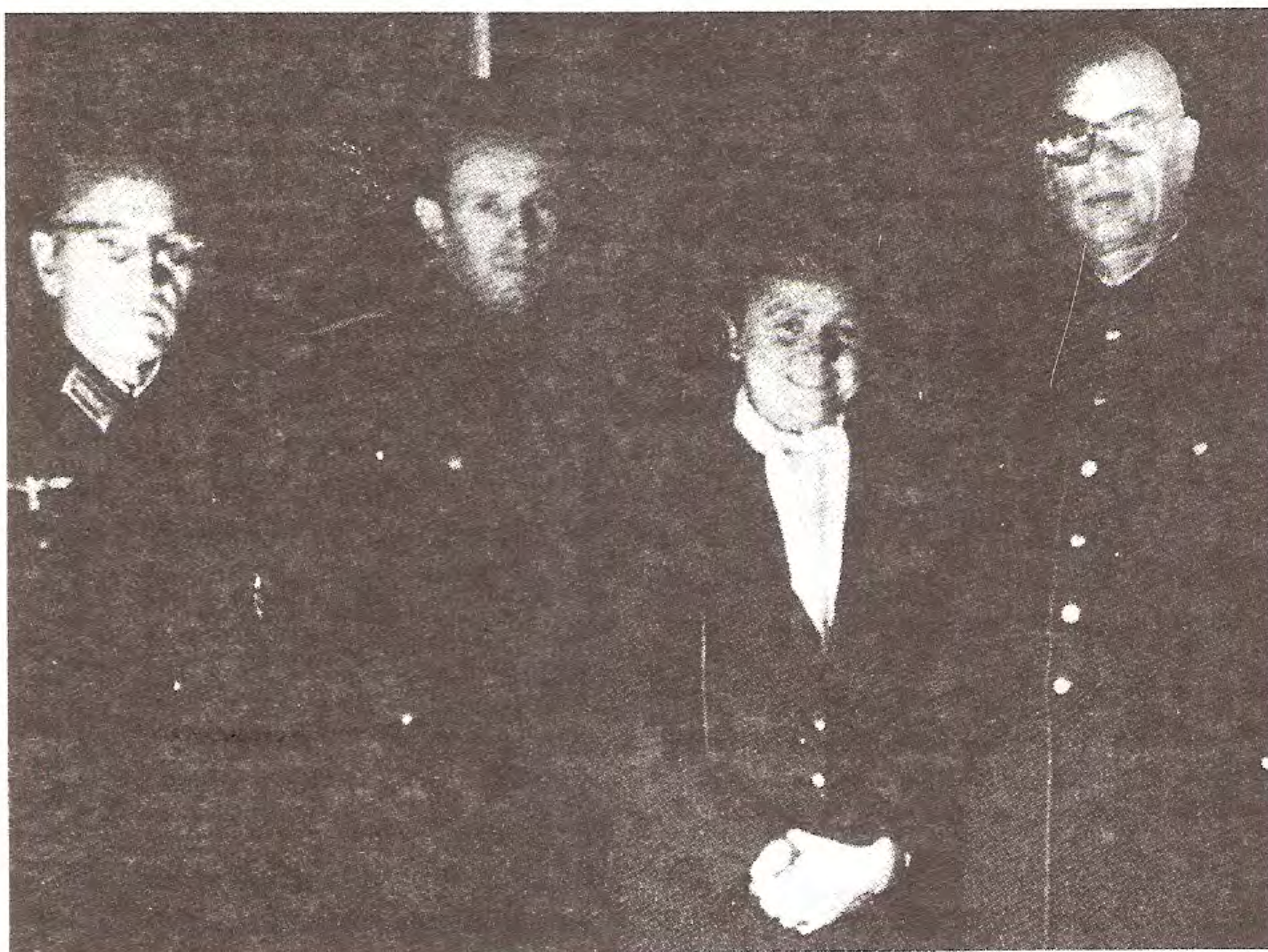
nepodařilo zjistit. Podle rozhodnutí ministra propagandy Goebelse měly všechny úřady zůstat v Berlíně a účastnit se jeho obrany. Lze se však domnívat, že přesun prosadily ve vlastním zájmu a pro vlastní bezpečnost orgány SS. Nesmyslnost všech těchto rozhodnutí vyvolávala ovšem u všech členů Komitétu stále větší nenávist k Němcům a s přibližující se západní frontou a s množícími se spory s německými místy se stále hlasitěji ozývaly hlasy, které nakonec zcela otevřeně žádaly navázat kontakty s Američany a s Angličany. 24. března přijel do Karlových Varů Vlasov a den nato jednal s Žerebkovem. Ten ho informoval, že se už pokusil vejít ve spojení se Západem.

27. února se konalo v hotelu Richmond Park poslední zasedání KONR. Probíhalo v chmurné náladě blížící se tragédie a po projevu bývalého kyjevského starosty z doby německé okupace Forostinského vyústilo v bouřlivou protiněmeckou demonstraci. Forostinskij se obrátil k styčnému důstojníku SS dr. Erhardu Kroegerovi a k ostatním představitelům Hlavního úřadu SS a řekl:

„Já nemám co ztratit. Jsem odsouzen k smrti. Moje jméno je v seznamu osob odsouzených sovětskými úřady k trestu smrti pro spolupráci s Němci. Proto vám zde chci říct pravdu do očí. Osobně jsem poslal do Německa 45 000 mladých mužů a žen — a téměř polovina z nich jela dobrovolně — protože jsem vám důvěřoval a věřil jsem, že ti mladí lidé pomohou svou prací osvobodit naši vlast od bolševismu. A co jste z nich udělali vy? Bezprávné otroky, a ani dnes nechcete ulehčit jejich postavení. Zabraňujete nám na každém kroku, kdykoliv těm nešťastným lidem chceme pomoci. A tomu říkáte socialismus?“(3)

Po projevu Forostinského vystoupilo několik desítek dalších řečníků a všichni mluvili stejně. Do tváře přítomných Němců padala slova trpkých výčitek a nenávisti, a ani jeden nebyl s to odpovědět. Poprvé za dlouhá léta museli vyslechnout hořkou pravdu. Neodvratnou zkázu však nebylo možno zastavit slovy.

Mezitím se v západních Čechách pod velením gen.mjr. letectva Viktora Ivanoviče Malceva organizoval ještě jeden útvar, smíšená letecká divize. Velitelství a štáb měla nejprve u Mariánských Lázní a pak v Nýrsku a skládala se z pilotní školy v Chebu, z leteckého

*Sňatek gen. Vlasova s paní Adelheid Bielenbergovou, Karlovy Vary 13. dubna 1945.
Zleva kpt. Strik-Strikfeldt, kpt. Fröhlich. Archiv S. Fröhliche*

výsadkového praporu, z pluku PL dělostřelectva, ze spojovacího praporu a z průzkumné letecké jednotky. Tyto útvary existovaly většinou už předtím v rámci německého letectva a byly po dohodě s Göringem převedeny do ROA. Styčným důstojníkem se stal německý gen. let. H. Aschenbrenner, bývalý letecký atašé v Moskvě. To byl důstojník ze staré školy, sympatizoval s Vlasovem a dávno věděl, že válka je prohraná. Byl to jeden z mála německých důstojníků, kteří se z vlastní iniciativy snažili v zájmu Vlasova navázat kontakt se západními spojenci. Organizátorem vlastního leteckého výcviku byl německý poručík letectva Gerhard Buschmann, další baltský Němec, jenž předtím, než byl pověřen organizací a výcvikem leteckých jednotek u ROA, zastával stejnou funkci u leteckých útvarů, složených z příslušníků baltských republik.

Richmond — hotel, Karlovy Vary, sídlo KONR.

Pohlednice z doby války

Pro letecké útvary v rámci ROA se používalo označení VVS-ROA (Vojenno Vozdušnyje Sily ROA). 1. stíhací eskadra „plk. Kazakova“ zahájila činnost v Chebu, kde bylo výcvikové letiště, již koncem roku 1944. Prvním velitelem byl plk. Bajdak, starý emigrant. V lednu 1945 byla odvelena s 16 letadly Fockewulf na bojové letiště v Německém Brodě. Tam se stal jejím velitelem kpt. Bičkov, jenž předtím, než přešel na stranu ROA, získal titul a vyznamenání „Hrdina Sovětského svazu“. Na výcvikovém letišti vznikla pak 2. stíhací eskadra s velitelem kpt. Antilevským, která po skončení výcviku rovněž přešla do Německého Brodu. Koncem války se ustanovila ještě 3. eskadra s 30 letadly. Útvary na bojovém letišti byly používány pro bojové lety na podporu německých útvarů, bojujících tehdy na hranicích Slovenska a na Moravě a s ome-

zenými možnostmi v době, kdy spojenecké letectvo již mělo naprostou vzdušnou převahu.

V dubnu 1945, kdy došlo k otevřeným rozporům mezi ROA a velením německé armádní skupiny „Střed“, byla na bojovém letišti zničena veškerá zásoba benzínu. Z letiště uletělo pouze jedno letadlo. Ostatní personál padl v prvních květnových dnech do sovětského zajetí. Tou dobou došlo také z německé strany k pokusu o zatčení gen. Malceva, který se však nezdařil. Podrobnosti nejsou známy.

Na letišti v Chebu opustila posádka letadla a přešla pěšky do amerického zajetí. Toliko jeden stroj přeletěl k Angličanům.

Celý letecký útvar čítal 300 pilotů a 70 letadel. Výsadkový prapor byl velmi dobře vyzbrojený, velel mu pplk. Kocar a měl stav asi 400 mužů. O protiletadlovém pluku není známo víc, než že mu velel plk. Rostislav Rostislavovič Vasilev.

Celkový stav letectva ROA byl plánován na 6 000 až 7 000 mužů. Dosáhl stavu asi 4 500.(4)

Jště jedna, dost kuriózní jednotka, vlastně její štáb, prošla asi v druhé polovině dubna od severu na jih územím Čech: pomocná (technická) vojska KONR, sestavená v prostoru Berlína ve dvou táborech pod velením pplk. ing. K. Popova.(5) Ve skutečnosti to měly být pracovní útvary organizované z ruských zajatců podle vzoru „Organisation Todt“. Prameny uvádějí cíle těchto specializovaných útvarů, ale téměř nic o jejich skutečném nasazení. Údajně dosáhly počtu asi 4 000 osob.

Začátkem dubna, když se situace v prostoru Berlína stávala čím dál bezvýchodnější, rozhodl štáb pomocného vojska, že se přesune na jih a podle směrnic gen. Vlasova soustředí všechny jednotky v prostoru Salzburg, kde se mezitím formovaly jiné dobrovolcké jednotky pod velením gen. Turkula. Pomocné vojsko mělo k dispozici několik automobilů, které vlastními prostředky představělo na pohon dřevoplynem. Spolu se štábem pomocného vojska se přesunul do Prahy velitel oddílu bezpečnosti mjr. Nikolaj Tenzorov se 40 členy svého útvaru. Konvoj jel po trase blízko východní fronty, aby se vyhnul náletům amerických hloubkových stíhačů, a za tři dny dorazil do Prahy. V Praze se zdržel dva dny, zaparkoval

na jedné z hlavních ulic a svou nezvyklostí budil u Pražanů značnou pozornost. O jeho osudu ví se jen tolik, že skutečně dorazil do Salzburgu a přešel do amerického zajetí. Současně se také přemístil štáb ROA z Berlína do Heubergu a škola propagandistů z Dabendorfu u Berlína do zámku Gieshübel v Sudetech (Kyselka u Karlových Varů).

Kromě všech těchto jednotek bylo na území Čech koncem války ještě několik pracovních útvarů ruských dobrovolníků v síle praporů. V českých pramenech jsou označováni za „vlasovce“, i když pod velení ROA nikdy nespádali. Byli bez odporu odzbrojeni v prvních květnových dnech a padli do zajetí Rudé armády.

Pro úplnost údajů je závěrem třeba uvést, že do Chebu byl evakuován také Ruský kadetský korpus a vojenské gymnázium z Bělehradu.(6)

O přítomnosti KONR v Karlových Varech zřejmě český odboj věděl. Potvrzuje to článek prof. F. Bogatyrčuka, člena prezidia KONR. Bogatyrčuk uvádí, že čeští komunističtí partyzáni se snažili navázat kontakt s prezidentem KONR na jednom z jeho posledních zasedání (pravděpodobně koncem února 1945; pozn. autora). Tyto pokusy byly odmítnuty jak v KONR, tak i Vlasovem, jenž byl zásadně proti jakémukoliv spojení s komunisty.(7)

Vraťme se nyní o něco zpět, k dramatickému obratu událostí, k němuž došlo 2. března, kdy plk. Herre obdržel rozkaz odeslat 1. divizi k armádní skupině „Visla“ a tam ji nasadit na frontě. Provedení rozkazu se však protahovalo, protože došlo ke sporům o to, kdo vlastně má právo ruským jednotkám vydávat rozkazy. Než se situace vyjasnila, rozproudila se v divizi výjimečná činnost. Byla to vlastně příprava na vzpouru, první z mnohých, které pak následovaly. Gen. Buňačenka tak rozčililo, že dostává rozkazy od někoho jiného než od svého velitele gen. Vlasova, že byl připraven neuposlechnout, a přípravy k odchodu, které divize prováděla, byly vlastně spíše přípravami na ozbrojený odpor. Gen. Buňačenko neměl k plk. Herremu nejlepší osobní vztah, a když mu Herre předložil rozkaz k železničnímu přesunu na východní frontu, propukl otevřený konflikt. Podle znění rozkazu měla být divize rozdělena do různých železničních transportů tak, že by jednotky byly rozděleny a odtrženy od svých velitelství, takže transport by se změnil v chaos. Buňačenko měl podezření, že je v tom záměr znovu rozdělit divizi na menší útvary. Jednání se protahovalo a konflikt hrozil explozí. Buňačenko svolal své velitele a bylo přijato rozhodnutí připravit divizi na ozbrojený odpor tak, že jestli se Němci rozhodnou k ozbrojenému zásahu, divize okamžitě opustí prostor Münsingen a probouje se do hor k švýcarské hranici, vzdálené pouze několik desítek kilometrů. Tam se měla postavit Němcům na odpor, navázat kontakt s postupujícími spojenci a spolu s nimi zahájit bojové akce proti německé armádě. Operace se měla zúčastnit i 2. divize a důstojnická škola. Obě se měly vyzbrojit z místních německých skladů.

5. března přijel k divizi gen. Vlasov a svým vlivem situaci zklidnil. Plány transportu na frontu byly přepracovány a s německým vedením bylo dohodnuto, že do stejného prostoru na východní frontě

bude přesunuta také 2. divize, ostatní útvary a hlavně Kozácký sbor z Chorvátska a z Itálie. Po soustředění těchto vojsk převezme nad nimi velení gen. Vlasov a celá armáda bude nadále operovat samostatně.

Když 5. března Vlasov tento rozkaz potvrdil, opustila 1. divize ve dnech 6. až 8. března tábor v Münsingenu. Styčným důstojníkem byl 6. března ustanoven mjr. Helmut Schweninger. Přesun z Münsingenu do Norimberka byl proveden ve třech pochodových proudech a odtud pokračoval železničním transportem do výcvikového střediska Lieberose v týlu východní fronty. Jednotlivé útvary tam postupně dorazily mezi 22. až 26. březnem.

Přesun 1. divize na frontu a pak na jih Čech je s časovými údaji vyznačen na přiložené mapě. Ve srovnání se zakreslenou celkovou situací v lednu až dubnu 1945 mapa nejlépe vysvětluje bludný kruh, v němž se ruské jednotky pohybovaly pod tlakem celkové válečné situace. Touha po sebezáchraně, i když přímo vyslovená až v poslední fázi bojů, byla v různých obměnách hlavním motivem jednání mnohatisícové armády. (Mapka č. 1 a č. 2) Místo nasazení 1. div. ROA se nachází na mapě č. 1 na soutoku řek Odry a Nisy (Niese).

Dubnový přesun divize přes území Čech způsobilo toto její nasazení na východní frontě. Kdyby byla zůstala v táboře Münsingenu, byla by přešla do amerického zajetí už asi 21. dubna. Její osud by to ovšem nezměnilo. Podle dohody z jaltské konference by byla stejně vydána sovětským orgánům. Ale protože se zúčastnila alespoň dvou, byť omezených bojových akcí, lze přece částečně zhodnotit, co by byla bývala armáda gen. Vlasova schopna dokázat, kdyby jí k tomu byl dán čas a vhodná příležitost. Obě akce, na východní frontě i v Praze, byly ovšem poznamenány skutečností, že byla nasazena pouze neúplná a izolovaná divize, i když s poměrně značným počtem mužstva, a že vlastně bojovala „zády ke zdi“. To byl faktor, jež nutno vzít především v úvahu při každém posuzování vojenských výkonů 1. divize ROA.(1)

Při předběžném jednání u armádní skupiny „Visla“ mezi gen.plk. Gotthardem Heinricim, jenž mezitím vystřídal ve velení Himmlera, a zástupci ROA bylo dohodnuto, že nasazení divize bude mít ome-

zený a hlavně propagační charakter. Oba štáby vybraly bojový úkol, který by divizi poskytl příležitost k úspěchu. Německá armáda slíbila veškerou podporu, hlavně dělostřeleckou přípravu a nasazení letectva.

Východní fronta se v prvních dnech února zastavila na Odře a Rudá armáda se připravovala k rozhodujícímu útoku na Berlín, který z prestižních důvodů chtěla obsadit jako první a sama. Je všeobecně známo, že sovětskému průlomů na Odře předcházelo masové soustředění jednotek a neobvykle silné použití technických prostředků. To osvětluje situaci, v níž se 1. divize octla při svém prvním frontovém nasazení.

Hrozící další postup Rudé armády měly zastavit německé jednotky záložní armády, rychle povoláné z posádek. Mezi nimi byla důstojnická škola v Postupimi — velitel pplk. von Notz — jejíž stav byl doplněn mužstvem z volkstormu na sílu dvou pluků. Jeden z nich, „Fahnenjunkerregiment No. 1233“, pod velením pplk. von Notze, dorazil do prostoru jižně od Frankfurtu n/Odrou. Pluku se nepodařilo úplně zastavit postup Rudé armády a ta překročila zamrzlou Odru a vybudovala předmostí Erlenhof(2) jižně od Fürstenberku. V těžkých bojích, které následovaly mezi 2. a 10. únorem, zabránil pluk v rozšíření předmostí, hlavně směrem západním. Do konce března se situace na tomto úseku ustálila tak, jak je zakreslena na mapce č. 3. Předmostí bylo asi 6 km dlouhé, ale hloubku mělo pouze několik set metrů. Později, když ledy na Odře roztály a hladina řeky stoupla, byla hloubka předmostí na některých místech pouze 100 metrů.

Nasazení jedné ruské divize na východní frontě nemohlo ovšem nijak zabránit hrozící katastrofě. Divize byla však zorganizována, vyzbrojena a vycvičena a německé velení se rozhodlo podrobit ji zkoušce ohněm.

Ve spolehlivost ruských dobrovoleckých útvarů Němci nikdy příliš nevěřili a pro zkoušku zvolili proto takové místo, kde přeběhnutí k nepříteli znemožňovala topografická situace. Předmostí Erlenhof tuto podmínku splňovalo. S východním břehem Odry je spojoval pouze přívoz; most z Fürstenberku přes Odru byl při ústupu německé armády zničen. Kromě toho splňovalo předmostí

bojovaly hluboko v Chorvátsku a o prakticky dosud nevyzbrojené 2. divizi se nedalo uvažovat jako o bojové jednotce. Přesto se však nakonec podřídil a divize začala budovat obranu, provádět strážní službu a její průzkumné oddíly se snažily proniknout na pravý břeh Odry.

8. dubna obdržel konečně Buňačenko od 9. armády rozkaz připravit své jednotky k útoku na předmostí Erlenhof. Buňačenko měl však nové námitky. Kde je 2. divize? Kde je Kozácký sbor? Proč rozkaz nevydává gen. Vlasov? Gen. Busse odpověděl: „Jak si to představujete? Myslíte, že vaše divize tu bude sedět, nic nedělat a čekat na ostatní vlasovovská vojska? A jestliže nepřijdou, nemáte v úmyslu ani bojovat?“

Buňačenko prohlásil: „Přijdou-li ostatní ruské části nebo ne, to závisí na německém velitelství. A budou-li bojovat nebo ne, to závisí na gen. Vlasovovi.“

9. dubna přijel k divizi Vlasov se skupinou německých důstojníků. Podruhé dorazil opět v nejvyšší čas a znovu zabránil hrozícímu konfliktu. Potvrdil rozkaz o nasazení divize do útoku.

Útok s úkolem likvidovat předmostí byl stanoven na pátek 13. dubna 1945. Při předběžném jednání na operačním štábu 9. armády získali němečtí důstojníci dojem, že jak gen. Buňačenko, tak jeho náčelník štábu Nikolajev mají dobré vojenské vědomosti a že Buňačenko má vyslovené velitelské nadání. Porad se zúčastnil i gen. Vlasov, ale hned nato 12. dubna opět odjel.

Na frontovém úseku, kde němečtí důstojníci přišli do přímého styku s veliteli jednotlivých útvarů divize, bylo hodnocení jejich kvalit rozdílné. Němci dělili ruské důstojníky na typ „sovětský“ a na ty, kteří sloužili ještě v carské armádě. Ti se odlišovali od sovětského typu hlavně lepším společenským chováním. Buňačenko bylo těžko zařadit do nějaké skupiny. Přes několikaletou službu v německé armádě zůstal člověkem hrubě tesaným pro německý vkus. Všeobecnou odlišností byl však odstup ruských velitelů od svého mužstva. Podle německého hodnocení žily tyto dvě skupiny vedle sebe a ne spolu.

Po definování úkolu a projednání podrobností dal gen. Buňačenko Němcům tyto podmínky:

*Plukovník
Friedrich-Wilhelm von Notz
v roce 1978.*

Archív autora

1. Dělostřeleckou přípravu zajistí Němci 28 000 granáty.
  2. Německé jednotky se útoku nezúčastní. Vystřídají divizi až po obsazení předmostí.
  3. Útoku bude poskytnuta letecká podpora.
- Tyto podmínky byly ze strany německého velení splněny.(3)

Vlastní vylíčení útoku je zde sestaveno z německých a ruských pramenů, hlavně podle údajů plk. von Notze a podle popisu pplk. Arťomova, velitele 2. pluku ruské divize.

Podmínky pro bojovou činnost byly všeobecně nevhodné. Čelní útok a jakékoliv přesuny jednotek terén vylučoval, jelikož území bylo ploché a bez porostu a pod pozorováním z východního břehu Odry. Jediný možný směr útoku byl podél západního břehu z obou boků předmostí, kde na severu i na jihu byly dva úzké pruhy

vhodné pro postup. Tyto pruhy byly vlastně hráze a uměle vyvýšené území proti záplavám a postupně se rozšiřovaly do hloubky předmostí. Z východiště útoku se mohla na této úzké ploše rozvinout pouze jedna pěší rota, sevřená na jedné straně Odrou, na druhé plochým terénem s drátěnými překážkami. Pokud by tudy rota pronikla do hloubky obrany, mohla získat prostor, na němž by se pak rozvinul pěší prapor. Muselo se ovšem počítat s tím, že útok bude vystaven jak čelní, tak i boční palbě.

Navzdory těmto krajně nevhodným podmínkám německé velení na útoku trvalo, třebaže Buňačenko upozorňoval na všechny tyto okolnosti a netajil se s tím, že o úspěchu útoku pochybuje. Nakonec prohlásil, že divize útok provede jen proto, že k němu vydal rozkaz gen. Vlasov.

Den před útokem se přesunulo do nových palebných postavení divizní a plukovní dělostřelectvo, jež se spolu s německým dělostřelectvem mělo zúčastnit dělostřelecké přípravy a přesunů palby za útoku.

Zahájení útoku bylo stanoveno na 05.00 hodin. Vypracováním plánů byl pověřen gen. Buňačenko a jeho štáb. Na útoku se měly podílet dvě útočné skupiny, každá v síle jednoho pěšího pluku, jež měly postupovat od severu a od jihu podél břehu Odry. Použití tanků nebo samochodek v nízko položeném terénu, částečně zaplaveném vodou, bylo vyloučeno. Ženíjní přípravu útoku zajistily německé jednotky. Ženíjní prapor divize zůstal totiž v Münsingenu a později se s jednotkami 2. divize přesunul do jižních Čech. Severní útočnou skupinu tvořil 2. pěší pluk, jižní skupinu 3. pěší pluk. 1. pěší pluk postoupil za německou obrannou linii jako záloha velitele divize.

Ostatní divizní útvary zůstaly vzadu a začaly budovat druhou obrannou linii. Byly ve stavu plné bojové pohotovosti hlavně proto, že se velitelství divize obávalo nepřátelského zásahu ze strany německých jednotek.

Proti frontálnímu útoku ze západu mluvily zkušenosti z minulých měsíců. Pplk. von Notz přesto navrhoval, aby alespoň jeden pluk útočil s použitím kouřové clony přes otevřený terén od západu. Návrh se však neuskutečnil.

Německé jednotky 1233. fahnenjunkerregimentu měly před útokem neklidnou noc. Těsně před nimi byly v zákopech jednotky Rudé armády, a přímo v jejich obranném postavení zaujímaly východiště k útoku pluky ROA, jejich „spojenci“. Pro tu noc bylo vydáno heslo: „Heil Vlasov.“

V 04.45 zahájili Němci dělostřeleckou přípravu, která se měla na znamení útočících jednotek světelnými signály a podle situace přesunovat až do úplného zlikvidování předmostí. Současně mělo dělostřelectvo ostřelovat přívoz a dělostřelecké baterie Rudé armády na východním břehu Odry.

V 05.00 útok začal. Zahájily jej rozvinuté roty ze severu a jihu. Sovětská obrana byla útokem zaskočena. Neočekávala zřejmě útok, přestože německé baterie prováděly předešlého dne zastřelování na cíle.

Hned po zahájení postupu se plně projeví všechny nevhodné podmínky terénu a celkové situace. Roty pronikající v úzkých prostorech přes první zákopy se ocitly v boční palbě nepřítele a nebyly s to proniknout do hloubky obrany. Pplk. Vjačeslav Arťomov, velitel severní útočné skupiny, přirovnával situaci k strojku na mletí masa, schopnému semlít další a další roty a prapory, jak by byly postupně vrhány do útoku.

Když Buňačenko dostal hlášení od obou velitelů pluků, rozhodl se nezasazovat další roty do průlomu obrany a zastavil postup na čáře, které útočící jednotky dosáhly. Ohlásil rozhodnutí veliteli 9. armády Bussemu, ale dostal následující odpověď: „Pokračovat v útoku. Vytlačit nepřítele z předmostí stůj co stůj a zaujmout obranu na západním břehu řeky Odry. Na tomto úseku fronty vystřídat německé útvary v obraně.“

Poslední věta byla v rozporu s dohodou na poradě ve štábu armádní skupiny „Visla“. 1. divize měla sice předmostí dobýt, ale obranu na Odře měly pak převzít německé jednotky.

Co následovalo, znamenalo definitivní konec podřízení divize německému velení; tak to také nazval v rukopisném vylíčení pplk. Arťomov v názvu kapitoly o událostech po skončení útoku.

Za útočícími jednotkami jižní skupiny postupoval pplk. von Notz v doprovodu velitele svého severního praporu kpt. Harbrechta a s dvanácti maďarskými vojáky, kteří u německého pluku sloužili jako dobrovolníci. Následující údaje jsou převzaty z jeho pozorování.

Útok probíhal zpočátku podle plánu, i když na severu se postup brzo zpomalil. Dělostřelectvo několikrát přeložilo palbu, ale útočící vojska se nakonec zastavila v drátěných překážkách, kde ztroskotaly i předchozí německé útoky. Kromě zmíněných překážek způsobených nevhodným terénem přispělo k neúspěchu jistě i to, že k tomuto prvnímu frontovému nasazení ROA došlo prostě už příliš pozdě. Jednotky neměly tou dobou už dostatečnou morálku, aby splnily tak těžký úkol. Teoreticky měla jejich číselná převaha (asi 1 : 8) a dělostřelecká podpora, které se jim dostalo, vést k úspěchu. Drátěné překážky až k místu, kam se útočící jednotky dostaly, byly silně rozrušeny. Radiový styk Rudé armády, odposlouchaný za útoku, naznačoval, v jaké tísní se obránci octli: „Pošlete pomoc, letadla, neudržíme se.“ Útvary Rudé armády na předmostí také věděly, kdo proti nim útočí; německá letadla byla pro tento den označena Svatoondřejským křížem.

Kritická doba nastala mezi 8.00. až 10.00. hodinou. Po té bylo jasné, že útok se zhroutí, neboť útočící pluky jevíly jasné známky rozkladu. Kolem 12.00 hodin se všechny vrátily do svých výchozích postavení. Zajatce nezískaly a ztráty odpovídaly rozsahu nasazení, ale nebyly velké.

Tou dobou zůstal na dobyté části předmostí pouze velitel německého pluku se svou skupinou, která sbírala plamenomety, zbraně a střelivo odhozené na bojišti. Současně Rudá armáda přesunovala posily z východního břehu a velmi pomalu a opatrně začala obsazovat své původní pozice.

Tak skončilo první bojové nasazení divize. Podle soudu pplk. von Notze nebyla to bojeschopná jednotka. Nesla známky útvaru sestaveného narychlo z naprosto nesourodého lidského materiálu a tato okolnost spolu s negativním působením německého politického vedení a s blížícím se koncem války vyvolávala uvnitř útvaru nevyhnutelné vnitřní napětí. Tolik von Notz.

Řečeno velmi prostě, ruská divize měla v té době už zájem jedině na vlastní záchraně.

Pokud jde o velitelský sbor, projevovaly se v něm stejné protiklady jako mezi mužstvem. Německé důstojníky nejvíce překvapil způsob velení, divizi buď vlastní, nebo vyplývající ze situace. Velitelé pluků a praporů měli velitelské stanoviště hluboko za svými útvary, ne u nich, jak bylo zvykem u německé armády. Velitel pluku pplk. Alexandrov zůstal např. 7 km od obranné čáry předmostí a mohl tedy do průběhu boje zasáhnout pouze rádiem.(4)

Po útoku, kdy se divize stáhla do týlu německé obrany, morálka ještě více klesla. Došlo dokonce k přestřelkám s německými jednotkami.

V následujících dnech divize z vlastního rozhodnutí opustila frontu. Pro 9. armádu to bylo vítané řešení a pro 1. divizi nutnost.

Akce 1. divize na Odře byla pouze nepatrnou epizodou z konce veliké války. Pro německé důstojníky, kteří se zasazovali o vytvoření ROA, to bylo zklamání. Přijmeme-li za autentický údajný výrok gen. Vlasova: „Válka na východě se vyhraje, jestliže se 1. divizi podaří zatlačit Sovětskou armádu aspoň o 5 km“(5), nutno říct, že Vlasov musel vědět, že nikde na Odře nebyly v té době nejmenší vyhlídky na úspěch takového rozsahu. I kdyby byla divize předmostí zlikvidovala, je jasné, že jakmile by sovětské velení zjistilo, kdo proti nim stojí, nasadilo by z politických důvodů do protiútoků značné síly — a mělo je k dispozici — a pokračovalo by v něm bez ohledu na ztráty tak dlouho, až by byl nezůstal naživu jediný příslušník divize.

Den před útokem řekl gen. Vlasov v rozhovoru s mjr. Schweningerem: „Mnoho závisí na operaci Erlenhof. Ale ne tolik, abychom obětovali 1. divizi. Musíme ji zachovat. Potřebujeme ji.“ Z toho, a také z rychlosti, s níž Buňačenko bez německého povolení stáhl divizi z frontového úseku, vyplývá, že oba generálové si takového nebezpečí byli vědomi a podle toho jednali. Okolnost, že gen. Vlasov odjel z fronty ještě před útokem, rovněž naznačuje, že se s gen. Buňačenkem dohodli neangažovat se zbytečně a divizi

stáhnout, jakmile to jen bude možné. V pramenech to sice není nikde potvrzeno, ale myslím, že to není daleko pravdě.

Na druhém břehu Odry stály sovětské jednotky ve zdánlivém klidu. Německý letecký průzkum byl omezený. Sovětské jednotky neudržovaly rádiový kontakt. To všechno naznačovalo blížící se poslední ofenzívu.

Buňáčenkovi hořela půda pod nohama.(6)

13. dubna 1945 uzavřel gen. Vlasov v Karlových Varech sňatek s paní Adeleide Bielenbergovou, vdovou po německém lékaři.(7)

Přesun na jih, do Čech, se dál ve znamení obcházení německých rozkazů a často i jejich výslovného neuposlechnutí, jež Němci hodnotili jako vzpouru. Po odchodu z fronty u Erlenhofu měla 1. divize s německou armádou společnou jedinou věc: závislost na dodávkách pohonných hmot a potravin.

Přímo u 9. armády, jejíž velitel byl svědkem debaklu, přijali důvody gen. Buňačenka s pochopením a vydali divizi povolení opustit frontu a přesunout se na jih. To odpovídalo plánům KONR soustředit armádu v Rakousku. Divize měla ustoupit do prostoru severně od Chotěbuzi a tím přešla pod pravomoc armádní skupiny „Střed“ polního maršála Ferdinanda Schörnera.

Vlastnímu přesunu předcházel 14. dubna rozhovor mjr. Schwenningera s gen. Buňačenkem. Ten si dal opakovat všechny rozkazy z předešlého dne a zeptal se Schwenningera, jaké budou podle jeho názoru další rozkazy a zda nepředpokládá, že divize bude znovu nasazena na frontě. Mjr. Schwenninger prohlásil, že tomu nic nenasvědčuje. Buňačenko se však k té otázce stále vracel a nakonec s rozhořčeným výrazem sebral se stolu nějaký papír a řekl: „A co je tohle?“

Byl to rozkaz, jímž se 600. pěší divize ruská (německé označení 1. divize) podřizuje 275. německé pěší divizi v rámci armádní skupiny „Střed“. Jejím úkolem je vybudovat a obsadit záchytné postavení přímo za jmenovanou německou divizí. Gen. Buňačenko s rozhodností odmítl tak ponižující rozkaz provést a trval na tom, že divize, dříve než přijme jakýkoliv další rozkaz, se přesune do prostoru Chotěbuz podle původního rozkazu OKH vydaného přes 9. armádu.

Tak začaly dny tvrdých konfrontací s maršálem Schörnerem, velitelem armádní skupiny „Střed“. Byla to zvláštní osobnost. Byl